

Asia C-28/23

**Unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 98 artiklan 1 kohdan mukainen
ennakkoratkaisupyynnön tiivistelmä**

Jättämispäivä:

24.1.2023

Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin:

Okresný súd Bratislava III (Slovakia)

Ennakkoratkaisupyynnön esittämistä koskevan päätöksen tekemispäivä:

16.1.2023

Kantaja:

NFŠ a.s.

Vastaaja:

Slovakian tasavalta, joka toimii Ministerstvo školstva, vedy,
výskumu a športu Slovenskej republikyn välityksellä.

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky

Pääasian kohde

Ennakkoratkaisupyyntö – Jalkapallostadionin rakentaminen – Julkiset rakennusurakat – Aiesopimus – Tuen myöntämistä koskeva sopimus – Sopimuksen luokittelu hankintasopimukseksi – Sopimuksen mitättömyys ja pätemättömyys – Direktiivit 2004/18/EY, 2014/24/EY ja 89/665/ETY

Ennakkoratkaisupyyntön kohde ja oikeudellinen perusta

Unionin oikeuden tulkinta, SEUT 267 artikla.

Ennakkoratkaisukysymykset

1 Onko ministeriön (valtio) ja ilman kilpailumenettelyä valitun yksityisoikeudellisen oikeushenkilön välisiä tuen myöntämistä koskevaa sopimusta ja kauppaa koskevaa aiesopimusta pidettävä direktiivin 2004/18 1 artiklan 2 kohdan b alakohdassa ja direktiivin 2014/24 2 artiklan 6 kohdan c alakohdassa tarkoitettuina rakennusurakkasopimuksina, jos tuen myöntämistä koskeva sopimus on SEUT 107 artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitettua Euroopan komission hyväksymää valtion myöntämää tukea, tuen myöntämistä koskevaan sopimukseen sisältyviin velvoitteisiin sisältyy valtion velvollisuus myöntää tuki ja yksityisoikeudellisen oikeushenkilön velvollisuus rakentaa rakennus ministeriön määrittelemien ehtojen mukaisesti ja luovuttaa osa rakennuksesta urheilujärjestön käyttöön ja aiesopimukseen sisältyviin velvoitteisiin sisältyy yksityisoikeudellisen oikeushenkilön yksipuolinen optio, johon sisältyy valtion velvollisuus ostaa rakennettu rakennus, ja nämä sopimukset muodostavat ministeriön ja yksityisoikeudellisen oikeushenkilön keskinäisten velvoitteiden ajallisesti ja sisällöllisesti toisiinsa kytkeytyvän kehyksen?

2 Ovatko direktiivin 2004/18 1 artiklan 2 kohdan b alakohta ja direktiivin 2014/24 2 artiklan 6 kohdan c alakohta esteenä jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä olevalle säännökselle, jonka mukaan oikeustoimi, joka on sisältönsä tai tarkoituksensa puolesta lain vastainen, kiertää lakia tai loukkaa hyviä tapoja, on mitätön (eli alusta alkaen/ex tunc), jos lainvastaisella toimella rikotaan vakavasti julkisia hankintoja koskevia periaatteita?

3 Ovatko direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdan a alakohta ja 2 d artiklan 2 kohta esteenä jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä olevalle säännökselle, jonka mukaan oikeustoimi, joka on sisältönsä tai tarkoituksensa puolesta lain vastainen, kiertää lakia tai loukkaa hyviä tapoja, on mitätön (eli alusta alkaen/ex tunc), jos lainvastaisella toimella rikotaan (kierretään) vakavasti julkisia hankintoja koskevia periaatteita, kuten pääasiassa?

4 Onko direktiivin 2004/18 1 artiklan 2 kohdan b alakohtaa ja direktiivin 2014/24 2 artiklan 6 kohdan c alakohtaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen kauppaa koskevan aiesopimuksen oikeudellisille vaikutuksille ex tunc?

Unionin oikeussäännöt, joihin viitataan

Julkisia rakennusurakoita sekä julkisia tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenettelyjen yhteensovittamisesta 31.3.2004 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2004/18/EY 1 artiklan 2 kohdan b alakohta.

Julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta 26.2.2014 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/24/EU 2 artiklan 6 kohdan c alakohta ja 18 artiklan 1 kohta.

Julkisia tavaranhankintoja ja rakennusurakoita koskeviin sopimuksiin liittyvien muutoksenhakumenettelyjen soveltamista koskevien lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta 21.12.1989 annetun neuvoston direktiivin 89/665/ETY 2 d direktiivin 1 kohdan a alakohta ja 2 d artiklan 2 kohta.

Yhteisöjen tuomioistuimen tuomio komissio v. Saksa, C-536/07, EU:C:2009:664, 57 kohta.

Unionin tuomioistuimen tuomio Impresa Pizzarotti, C- 213/13, EU:C:2014:2067, 41, 43 ja 44 kohta.

Unionin tuomioistuimen tuomio komissio v. Itävalta (rakentamattoman rakennuksen vuokraus), C-573/19, ECLI:EU:C:2021:319, 49 ja 50 kohta.

Kansalliset oikeussäännöt, joihin viitataan

Siviililaki nro 40/1964, annettu 26.2.1964 (Občiansky zákonník), sellaisena kuin se on muutettuna (jäljempänä siviililaki),

- 39 §: ”Oikeustoimi, joka sisältönsä tai tarkoituksensa puolesta on lain vastainen, kiertää lakia tai on hyvän tavan vastainen, on mitätön.” (Oikeustoimen mitättömyys.)
- 40 a §: ”Jos oikeustoimen pätemättömyysperiaate perustuu 49 a §:n, 140 §:n, 145 §:n 1 momentin, 479 §:n, 589 §:n ja 701 §:n 1 momentin säännöksiin, oikeustoimen katsotaan olevan pätevä, jollei se taho, jota oikeustoimi koskee, vetoa oikeustoimen pätemättömyyteen. Se, joka on itse aiheuttanut pätemättömyyden, ei voi vedota pätemättömyyteen. Näin on myös silloin, kun oikeustoimea ei ole toteutettu osapuolten sopimuksessa edellytetyllä tavalla (40 §). Jos oikeustoimi on ristiriidassa yleisesti sitovan hintasäädöksen kanssa, se on pätemätön vain siltä osin kuin se on ristiriidassa kyseisen hintasäädöksen

kanssa, jollei taho, jota oikeustoimi koskee, vetoa pätemättömyyteen.”
(Oikeustoimen pätemättömyys.)

Julkisista hankinnoista ja tiettyjen lakien muuttamisesta ja täydentämisestä 14.12.2005 annetun lain nro 25/2006 (zákon o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov), sellaisena kuin se on muutettuna, 1 §:n 2 momentin m kohta, 1 §:n 7 momentti, 3 §:n 3 momentti ja 147 a §.

Julkisista hankinnoista ja tiettyjen lakien muuttamisesta ja täydentämisestä 18.11.2015 annettu laki nro 343/2015 (zákon o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov) 1 §:n 2 momentin c kohta, 3 §:n 3 momentti, 10 §:n 3 momentti, 181 §:n 1 momentti ja 181 §:n 11 momentti.

Yhteenveto tosiseikoista ja menettelystä

- 1 Slovakian tasavallan hallitus (jäljempänä Slovakian hallitus) teki vuosina 2006–2013 useita päätöksiä, joiden tarkoituksena oli rakentaa Slovakiaan UEFA:n vaatimukset täyttävä kansallinen jalkapallostadion (jäljempänä stadion). Hankkeen sijoittaja/urakoitsija olisi pitänyt valita avoimella menettelyllä.
- 2 Slovakian hallitus teki kilpailumenettelyä järjestämättä 10.7.2013 päätöksen nro 400/2013, jolla Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (Slovakian opetus-, tiede-, tutkimus- ja urheiluministeriö, jäljempänä opetusministeriö) laati konkreettisen yhtiön eli Národný futbalový štadión a.s:n kanssa (kantajan, NFŠ a.s:n oikeudellinen edeltäjä) yhteistyöpöytäkirjan, jossa määritettiin tuen myöntämistä ja stadionin rakentamista koskevat ehdot. Yhteistyöpöytäkirjan lopullinen sanamuoto sisällytettiin edellä mainittuun Slovakian hallituksen päätökseen. Yhteistyöpöytäkirja ”Národný futbalový štadión” (kansallisen jalkapallostadion) urheiluinfraktuurin rakentamisen ja toiminnan toteuttamiseksi tehtiin 11.7.2013 (jäljempänä pöytäkirja).
- 3 Opetusministeriö ja Národný futbalový štadión a.s. tekivät 15.8.2013 sopimuksen kansallisen jalkapallostadionin rakentamiseen myönnettävän tuen ehdoista. Sopimuksen määräysten mukaisesti urheilutukihakemuspyyntö nro 2013-11 – ”Národný futbalový štadión” (jäljempänä hakemuspyyntö) julkaistiin 60 päivän kuluttua sopimuksen voimaantulosta eli 20.9.2013. Hakemuspyynnön mukaan yksinomaan Národný futbalový štadión a.s. oli määritetty tahoksi, jolla oli oikeus jättää hakemus.
- 4 Opetusministeriö ja Národný futbalový štadión a.s. tekivät 21.11.2013 sopimuksen valtion talousarviosta myönnettävästä tuesta hakemuspyynnön perusteella. Tuki myönnettiin käymättä läpi laajempaa hakijajoukkoa (kilpailua toteuttamatta), koska ainoa hakemuksen jättämiseen oikeutettu taho hakemuspyynnön perusteella oli Národný futbalový štadión a.s., kuten hallituksen päätöksestä nro 400/2013 käy ilmi.

- 5 Opetusministeriö sitoutui myöntämään stadionin rakennushankkeelle 27 200 000 euron suuruisen tuen.
- 6 Národný futbalový štadión a.s. sitoutui osarahoittamaan tuen tarkoitusta vähintään 60 prosentin osuudella rakennuskustannuksista.
- 7 Opetusministeriö teki tulevana ostajana 10.5.2016 Slovakian tasavallan nimissä tulevan myyjäyhtiön, NFŠ a.s:n kanssa kauppaa koskevan aiesopimuksen nro 0385/2016 (jäljempänä aiesopimus), jonka kohteena oli NFŠ a.s:n kehotuksesta tehtävän, varsinaista stadionin kauppaa koskevan sopimuksen tekemistä koskevat ehdot, joiden mukaan omistukseen ja toiminnanharjoittamiseen liittyvät riskit siirtyvät myynnin yhteydessä Slovakian tasavallalle. Aiesopimuksessa oli liitteitä, jotka sisälsivät yksityiskohtaiset eritelvät tuloksena syntyvän stadionin teknisistä ja materiaaliominaisuuksista. Slovakian tasavalta määritteli näin ollen opetusministeriön edustamana stadionin ominaispiirteet.
- 8 Samana päivänä eli 10.5.2016 opetusministeriö ja kantaja tekivät tuen myöntämistä koskevaan sopimukseen muutoksen nro 1, jolla poistettiin Slovakian jalkapalloliiton mahdollisuus käyttää maksutta tiettyjä stadionin alueita.
- 9 Aiesopimuksen voimaantulo riippui kolmen edellytyksen täyttymisestä: 1) sen julkaiseminen valtion sopimuskeskusrekisterissä, 2) Euroopan komission tekemä päätös, joka koskee aiesopimuksen ja tuen myöntämistä koskevan sopimuksen kohteena olevien oikeustoimien arviointia valtiontuen hyväksyttävyyden kannalta ja 3) Slovakian tasavallan julkisista hankinnoista vastaavan viraston (julkisia hankintoja valvovana kansallisena viranomaisena) (jäljempänä hankintaviranomainen) antama lausunto siitä, ovatko aiesopimuksen kohteena olevat oikeustoimet julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön mukaisia.
- 10 Euroopan komissio päätti 24.5.2017 tekemällään päätöksellä SA.46530, että edellä mainittuna tukena ja myyntioptiona myönnetty valtion tuki soveltuu sisämarkkinoille SEUT 107 artiklan 3 kohdan c alakohdan nojalla, joten se täyttää toisen edellä mainituista aiesopimuksen voimaantulon edellytyksistä.
- 11 Kolmannen edellä mainitun aiesopimuksen voimaantulon edellytyksen osalta valvontaviranomainen ei ole antanut sitovaa lausuntoa tai suorittanut aiesopimuksen kohteena olevaan oikeustoimeen liittyvää valvontaa opetusministeriön pyynnöstä huolimatta, toisin sanoen se ei ole hyväksynyt aiesopimuksen kohteena olevaa oikeustoimea. Hankintaviranomaisen puheenjohtaja on lähettänyt vain ei-sitovan vastauksen 8.7.2016 päivätyn kirjeen muodossa.
- 12 Seuraavat oikeudenkäynnit ovat tällä hetkellä vireillä: 1) opetusministeriö ja Slovakian tasavalta vaativat NFŠ a.s:ää palauttamaan 27 200 000 euron suuruisen tukisumman kokonaisuudessaan korkoineen ja kuluineen tuen myöntämistä koskevan sopimuksen mitättömyyden vuoksi, koska sopimus on ristiriidassa lain kanssa, 2) NFŠ a.s. on nostanut kanteen opetusministeriötä ja Slovakian tasavallan vastaan aiesopimuksen stadionin ostohinnan laskentamenetelmää koskevan

määräyksen täytäntöönpanokelvottoman sisällön vuoksi, 3) NFŠ a.s. vaatii opetusministeriötä ja Slovakian tasavaltaa maksamaan 48 000 000 euron suuruisen sopimussakon, joka perustuu siihen, että stadionia koskevaa varsinaista ostosopimusta ei ole tehty aiesopimuksen ehtojen mukaisesti ja 4) NFŠ a.s. vaatii Slovakian tasavaltaa ja opetusministeriötä maksamaan stadionhankkeeseen liittyvän vahingonkorvauksen, jonka määrä on 47 349 262,73 euroa korkoineen ja kuluineen.

Pääasian asianosaisten tärkeimmät perustelut

- 13 Kantaja esittää, että ilman valtion tukea ja myyntioptiota kantaja ei olisi voinut yksityisenä sijoittajana toteuttaa stadionin rakennushanketta. Valtion tuki hankkeelle koostui kahdesta tukivälineestä, jotka olivat tuen myöntämistä koskevan sopimuksen perusteella tarjottava tuki ja aiesopimuksen perusteella tarjottava optio. Kantajan mukaan tuen myöntämisedellytyksiä koskeva sopimus ja pöytäkirja muodostivat puitejärjestelyn, jonka tarkoituksena oli taata kantajalle, että jos se menestyisi kansallisen jalkapallostadionin rakentamiseen myönnettävän tuen hakumenettelyssä, se saisi valtion tuen.
- 14 Kantaja väittää lisäksi, että aiesopimuksesta ei johdu velvollisuutta toteuttaa stadionia ja myydä sitä myöhemmin opetusministeriölle. Kantajan mukaan aiesopimus ei näin ollen täytä julkista hankintaa koskevan sopimuksen määritelmää, koska unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan minkä tahansa sopimuksen luokittelu julkista hankintaa koskeväksi sopimukseksi edellyttää oikeudellisesti täytäntöönpanokelpoista velvollisuutta toteuttaa asianmukaiset rakennusurakat. Aiesopimuksessa ei kuitenkaan ole tällaista sitoumusta. Kantaja kiistää aiesopimuksen vastikkeellisuuden ja väittää, että aiesopimuksen kohteena on vain kantajan optio eikä kantajan velvollisuus panna sopimus täytäntöön.
- 15 Opetusministeriö väittää, että stadionin rakentamisessa rikottiin julkisia hankintoja koskevia sääntöjä. Se katsoo, että sopimuksen tekeminen valtion talousarviosta myönnetyn tuen perusteella oli lainvastaista, koska tuki myönnettiin ja sopimus tehtiin sellaisen hakemuspöytäkirjan perusteella, jossa ei edellytetty kilpailua varojen hakijoiden välillä. Opetusministeriön mukaan tuen myöntämistä koskeva sopimus on näin ollen mitätön siviililain 39 §:n nojalla (oikeustoimen mitättömyys).
- 16 Opetusministeriö väittää lisäksi, että julkisten hankintamenettelyjen soveltamatta jättäminen ja suorahankinta NFŠ a.s.:ltä rikkoi julkisia hankintoja koskevien sääntöjen lisäksi myös muuta Slovakian lainsäädäntöä, jossa säädetään kilpailuperiaatteiden noudattamisesta ja velvoitetaan käyttämään julkisia varoja taloudellisesti ja tehokkaasti.
- 17 Opetusministeriö katsoo, että sopimus valtion talousarviosta myönnettävästä tuesta ja aiesopimus muodostavat opetusministeriön ja NFŠ a.s.:n keskinäisten oikeuksien ja velvollisuuksien toisiinsa ajallisesti ja sisällöllisesti liittyvän kokonaisuuden, jolla on pyritty tietoisesti kiertämään julkisista hankinnoista ja

tiettyjen lakien muuttamisesta ja täydentämisestä annettua lakia nro 25/2006, sellaisena kuin se on muutettuna, ja julkisista hankinnoista annettua lakia nro 343/2015, ja siksi se on mitätön alusta alkaen, koska se on ristiriidassa julkisista hankinnoista annetun lain kanssa tai pyrkii kiertämään sitä.

- 18 Opetusministeriö katsoo, että hankkeen urakoitsijan tai sijoittajan valinnassa olisi pitänyt noudattaa avointa kilpailua eikä tiettyä yksityisoikeudellista oikeushenkilöä olisi pitänyt suosia.
- 19 Opetusministeriö väittää, että tuen myöntämistä koskevassa sopimuksessa määriteltiin ehdot, jotka stadionin oli täytettävä (stadionin olisi pitänyt olla UEFA:n säännöissä tarkoitettu luokkaan 4 kuuluva stadion ja sen olisi pitänyt täyttää tietyt vaatimukset kapasiteetin, varustuksen, mittojen, teknisten ominaisuuksien, maajoukkueurheilijoiden harjoittelun ja vastaavien seikkojen osalta). Opetusministeriö oli stadionin rakentamisen hallinto- ja seurantakomitean jäsen, joten sillä oli mahdollisuus ottaa kantaa rakentamisen edistymiseen, rakennuksen hyväksyntään sekä muihin rakentamiseen, rahoitukseen ja ulkopuolisten konsulttien analyyseihin ja lausuntoihin liittyviin seikkoihin. Seurantakomitean roolista ja valvonnasta määrättiin myös suoraan aiesopimuksessa (aiesopimuksen 4.1.1. kohta).
- 20 Opetusministeriö katsoo lisäksi, että aiesopimuksen 2.2. kohdassa esitetään selkeästi rahallinen vastike laskemalla ostohinta (jopa määrittämällä yläraja). Näin ollen aiesopimuksessa itsessään esitetään menettely, jolla valtio ostaa stadionin ostosopimuksen perusteella. Näin ollen aiesopimuksen mukaisen koko oikeustoimen rahallinen määrä voidaan arvioida realistisesti, eikä sillä ole lainkaan merkitystä, onko lopullinen summa kirjattu varsinaiseen ostosopimukseen, koska aiesopimuksesta käy jo selvästi ilmi, että kyseessä on osapuolten välinen vastikkeellinen oikeustoimi. Jos NFŠ a.s:n esittämä väite ”vastikkeellisuudesta/vastikkeettomuudesta” hyväksyttäisiin, käytännössä mikä tahansa vastikkeellinen sopimus voitaisiin muuttaa vastikkeettomaksi sopimukseksi tällaisella itsetarkoituksellisella ja lainvastaisella menetelmällä siirtämällä varsinainen vastikkeellinen sopimus aiesopimusta koskevan velvoitteen muotoon siten, että oikeus ”yksipuoliseen optioon” tehdä varsinainen vastikkeellinen sopimus annetaan yksinomaan yhdelle sopimuspuolelle (tarjouksen tekijälle).

Yhteenveto ennakkoratkaisupyynnön perusteista

- 21 On selvitetävää, ovatko i) tuen myöntämistä koskeva sopimus, joka koskee sellaisen rakennuksen rakentamista, jota käytetään kaupallisten tarkoitusten lisäksi urheilun julkiseen tukemiseen, ja ii) opetusministeriön (valtio) ja muutoin kuin kilpailun perusteella valitun yksityisoikeudellisen oikeushenkilön välinen aiesopimus

direktiivin 2004/18/EY 1 artiklan 2 kohdan b alakohdassa ja direktiivin 2014/24/EU 2 artiklan 6 kohdan c alakohdassa tarkoitettuja ”julkisia rakennusurakoita koskevia sopimuksia”, jos:

- tuen myöntämistä koskeva sopimus koskee SEUT-sopimuksen 107 artiklan 3 kohdan c alakohdassa tarkoitettua valtion tukea, jonka Euroopan komissio on hyväksynyt,
 - tuen myöntämistä koskevaan sopimukseen sisältyvät velvoitteet sisältävät valtion velvollisuuden myöntää tuki ja yksityisoikeudellisen oikeushenkilön velvollisuuden rakentaa rakennus opetusministeriön määrittelemien ehtojen mukaisesti ja antaa urheilujärjestön käyttöön osa rakennuksesta ja
 - aiesopimukseen sisältyviin velvoitteisiin sisältyy yksityisoikeudellisen oikeushenkilön yksipuolinen optio, joka velvoittaa valtion ostamaan valmiin rakennuksen,
 - jolloin nämä sopimukset muodostavat opetusministeriön ja yksityisoikeudellisen oikeushenkilön välisten keskinäisten velvoitteiden ajallisesti ja sisällöllisesti toisiinsa sidoksissa olevan kehyksen.
- 22 Pääasian osapuolet muistuttavat, että oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä ei ole vakiintunutta kantaa siitä, onko julkisista hankinnoista annetun lain rikkomisen katsottava merkitsevän sopimuksen mitättömyyttä (alusta alkaen – ex tunc) vai sopimuksen pätemättömyyttä (ex nunc).
- 23 Tältä osin kantaja väittää aiesopimuksen sisältöä koskevassa vaatimuksessaan ostohinnan määrittämisen osalta, että ”oikeuskirjallisuudessa ja oikeuskäytännössä ei ole täysin vakiintunutta kantaa siitä, onko julkisista hankinnoista annetun lain rikkomisen seurauksena sopimuksen mitättömyys tai pätemättömyys”. Tämän osalta kantaja toteaa, että se, joka on aiheuttanut oikeustoimen (sopimuksen) pätemättömyyden, ei voi vedota sen pätemättömyyteen (siviililain 40 a §).
- 24 Opetusministeriö vaatii oikeustoimen (sopimuksen) täydellistä mitätöimistä, koska riidanalaisessa sopimusjärjestelyssä kierretään törkeästi julkisia hankintoja koskevaa lakia ja unionin oikeuden julkisia hankintoja koskevia sääntöjä.
- 25 Tällä alalla ei ole yhtenäistä kansallista oikeuskäytäntöä. Kantaja viittaa Krajský súd v Bratislaven (Bratislavan alueellinen tuomioistuin, Slovakia) tuomioihin, joissa sovellettiin sopimuksen pätemättömyyden käsitettä julkisia hankintoja koskevien sääntöjen rikkomisen yhteydessä. Opetusministeriö viittaa sen sijaan viittaa Ústavný súdin (perustuslakituomioistuin, Slovakia) päätökseen, jossa julkisia hankintoja koskevien sääntöjen rikkomiseen sovellettiin mitättömyyttä ex tunc, ja Krajský súd v Bratislaven päätökseen, jossa kyseinen tuomioistuin katsoi, että sellaisen hankinnan toimeksi antaminen, joka olisi pitänyt tehdä laissa

säädetyt menettelyt mukaisesti, mutta jota ei tehty lain mukaisesti, mitätöi myös asiaan liittyvän sopimuksen.

- 26 Edellä esitetyn perusteella on ratkaistava, ovatko direktiivin 89/665 2 d artiklan 1 kohdan d alakohta ja 2 d artiklan 2 kohta esteenä jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä olevalle säännökselle, jonka mukaan oikeustoimi, joka on sisältönsä tai tarkoituksensa puolesta lain vastainen, kiertää lakia tai loukkaa hyviä tapoja, on mitätön (eli alun perin/ex tunc), jos lainvastaisella toimella rikotaan (kierretään) vakavasti julkisia hankintoja koskevia sääntöjä.

TYÖASIAKIRJA